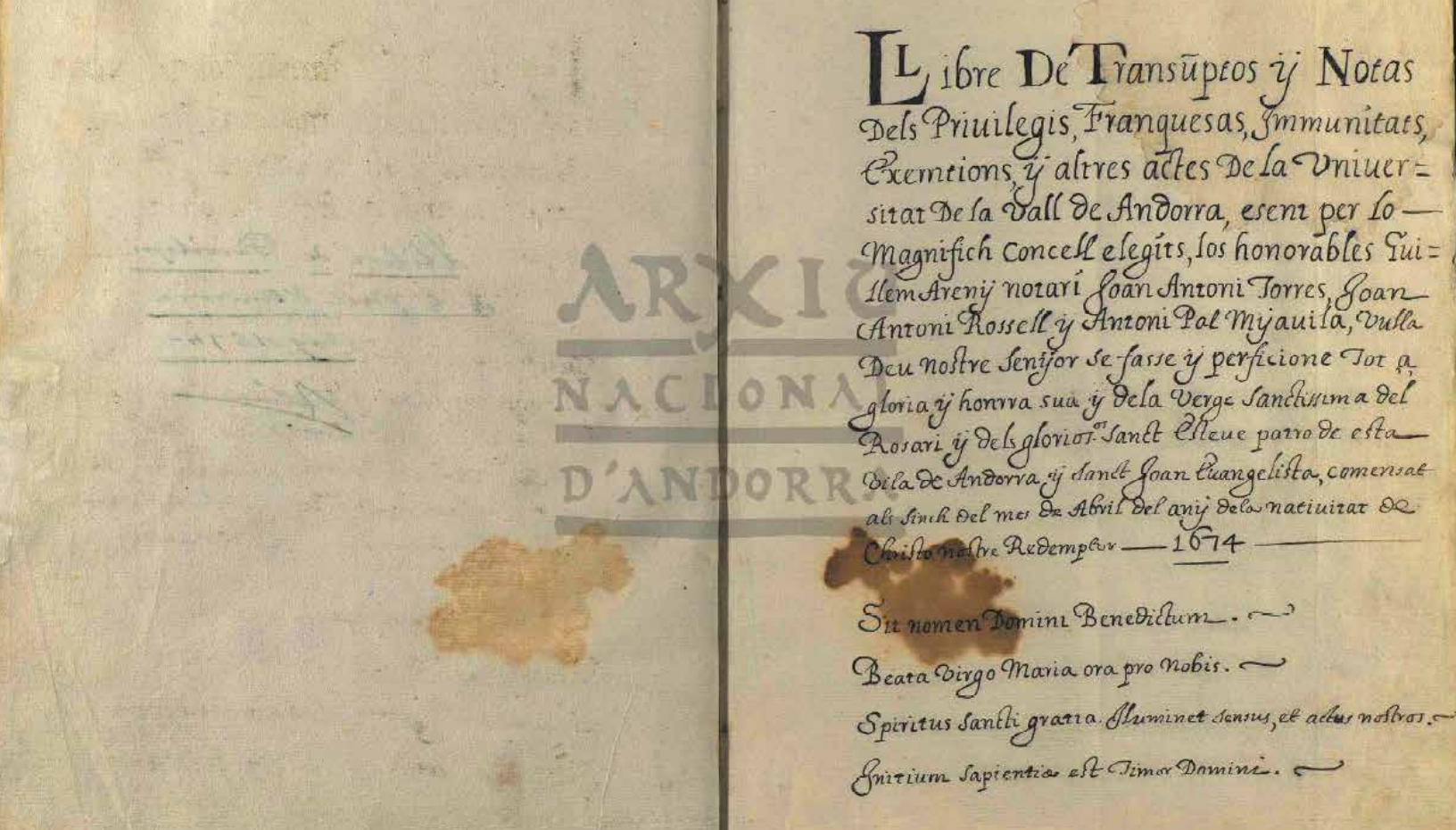

Els privilegis d'Andorra

Núria Preixens Vidal
Universitat de Lleida

 RELAT
HISTÒRIC
D'ANDORRA

HISTORIA.AD

“Libre de Privilegis de les valls d’Andorra”, de l’any 1674. (Arxiu Set Claus, ASC-1143)

1. Introducció

Deia Valls i Taberner tot iniciant la seva obra publicada l’any 1920 *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques: Valls d’Andorra*¹ que Andorra “és l’única d’entre les valls pirinenques catalanes que ha conservat la seva organització jurídica tradicional. És també, de tots els territoris catalans, l’únic que ha restat lliure de la dominació política d’altres pobles”. Aquesta afirmació explica en síntesi la particularitat del territori en què ens trobem i marca el seu recorregut al llarg dels segles en la seva formació, configuració i evolució. El testimoni d’aquesta trajectòria el trobem en la documentació primària que es conserva en l’actualitat, amb una gran diversitat documental que s’inicia en una cronologia marcadament medieval.

En el context de l’Europa medieval, Andorra va adquirir un conjunt de privilegis

que van ser fonamentals per a la seva autonomia i configuració política. Situada entre els forts territoris que l’envoltaven, Andorra va establir una sèrie d’acords que li van permetre mantenir-se com una entitat política independent durant segles.

Durant l’edat mitjana, Andorra va ser influenciada per dos figures clau: els comtes de Foix i els bisbes d’Urgell. Aquestes dos autoritats van disputar-se el control sobre Andorra fins a l’establiment del Tractat de pariatge el 1278. Aquest acord va formalitzar el cosenyoriu, que establia una governança dual que atorgava drets i privilegis específics als andorrans. El Tractat de pariatge del 1278 va ser una entesa pionera que va establir les bases per a la governança d’Andorra. Les negociacions van ser complexes, ja que els comtes de Foix i els bisbes d’Urgell tenien interessos sovint oposats. No obstant això, l’acord va reflectir un compromís que garantia la protecció i l’autonomia dels andorrans. El Tractat es va centrar en la divisió de poder i responsabilitats entre els comtes de Foix i els bisbes d’Urgell. Aquest acord incloïa disposicions sobre la recaptació d’impostos, la

¹ Valls i Taberner, F. *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques. Vall d’Andorra*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1920.

justícia i la defensa, així com els drets i deures dels habitants d'Andorra.

L'autonomia política d'Andorra es va veure reforçada pels privilegis establerts en aquest tractat. Els andorrans tenien el dret d'autogovernar-se en molts aspectes, una situació inusual en una Europa dominada per grans regnes feudals. Andorra va desenvolupar una estructura administrativa única que incloïa el Consell de la Terra, un òrgan que representava els interessos dels habitants i que tenia un paper crucial en la governança local. Aquest Consell va ser una de les primeres institucions parlamentàries d'Europa i va fixar un precedent important per a la governança democràtica. El sistema judicial andorrà durant l'època medieval es va caracteritzar per l'autonomia. Els batlles locals tenien competències per resoldre disputes i administrar justícia, un privilegi que va permetre als andorrans mantenir un cert grau d'independència legal. Els batlles eren figures clau en el sistema judicial, encarregats de fer complir les lleis locals i administrar justícia. Aquesta autonomia judicial era un dels privilegis més importants d'Andorra, ja que permetia als habitants gestionar els seus propis afers sense una intervenció externa excessiva.

Els privilegis fiscals eren fonamentals per a l'economia d'Andorra. Els habitants gaudien de certs avantatges fiscals, com exempcions d'impostos que altres regions no tenien. Aquestes exempcions van contribuir al desenvolupament econòmic i a la prosperitat de la comunitat andorrana². A més dels privilegis fiscals, Andorra va obtenir llibertats comercials que permetien un comerç relativament lliure amb els territoris veïns. Això va fomentar el desenvolupament d'una economia diversificada i resilient.

Amb tot, l'Església va tenir un paper fonamental en la vida medieval andorrana. Els privilegis eclesiàstics garantien la protecció de les institucions religioses i dels seus drets, i es reforçava així la influència de l'Església en la societat. La relació amb el Bisbat d'Urgell va ser crucial per a Andorra. Els bisbes d'Urgell, com a cosenyors, tenien una influència significativa sobre els afers locals, però també protegien els drets i privilegis dels andorrans, i asseguraven un equilibri de poder.

Els privilegis medievals van contribuir a la formació d'una identitat cultural única per a Andorra. Els costums, les tradicions i els drets comunals reforçaven el sentit de comunitat i identitat entre els andorrans. Els drets i deures dels habitants estaven clarament definits en els privilegis. Aquesta estructura legal va garantir la cohesió social i va fixar un fonament sòlid per a la convivència pacífica i la col·laboració entre els residents.

Els privilegis medievals han tingut un impacte durador en la societat andorrana. Molts dels drets i llibertats establerts durant l'edat mitjana es van mantenir fins a la Constitució d'Andorra del 1993, que va formalitzar l'estatus d'Andorra com a estat independent i democràtic. L'herència dels privilegis medievals continua sent una part integral de la identitat andorrana. Aquests privilegis van fonamentar una base sòlida per a la governança, la justícia i l'autonomia, que han perdurat fins als nostres dies.

D'aquesta manera, els privilegis d'Andorra, ja des d'època medieval però passant per una prorrogació i una evolució al llarg del temps, van desenvolupar un rol fonamental en la configuració del petit principat com una entitat política autònoma i única. A través de tractats com els de pariatge, Andorra va aconseguir desplegar una estructura de governança dual que li va permetre mantenir la independència i protegir els drets dels seus habitants. Aquesta herència continua sent rellevant en l'Andorra moderna i demostra

---

² Font Rius, J. M. "Estudi jurídic", a: El llibre de la terra. Un llibre de privilegis. Andorra la Vella: Arxiu Nacional d'Andorra, p. 55-56.

la importància dels privilegis medievals en la història i la identitat del país.

2. Context històric

Des de la presa carolíngia, les Valls d'Andorra es van integrar al comtat d'Urgell, el qual, ja fora del domini musulmà cap a finals del segle VIII, es va sotmetre a la sobirania dels reis carolingis. Inicialment, els comtes eren designats pels reis i, amb el temps, es van convertir en càrrecs hereditaris, que van expandir gradualment els seus territoris. L'any 843, Sunifred I (834-848), fundador de la dinastia, va rebre diverses propietats al Rosselló, al Conflent, a la Cerdanya i a la vila d'Andorra, amb la plena autoritat per administrar-les. Es creu que durant la segona meitat del segle IX, el patrimoni comtal a les Valls va augmentar, tot i que la manca de documents d'aquesta època impedeix confirmar-ho amb certesa. No obstant això, durant el segle X, diversos contractes de compravenda i permutes de terres evidencien l'activitat de la casa comtal d'Urgell com a propietària de diverses possessions a les Valls³.

Durant aquest període, especialment a partir de la permuta del 988 entre el comte Borrell II de Barcelona-Urgell i la Mitra d'Urgell, en la qual el comte va rebre diverses possessions al Berguedà i al comtat de Cerdanya, compensant la Mitra amb alous situats a Andorra, es va produir un reforç del poder de l'Església d'Urgell en un ampli territori que incloïa les Valls d'Andorra⁴. Aquest poder es va incrementar de manera significativa gràcies a donacions i llegats de particulars, entre els quals es compten diversos

habitants d'Andorra.

El 27 de gener de 1133, el comte Ermengol VI va cedir els seus drets sobre les Valls d'Andorra i Arcavell al bisbe Pere Berenguer i a l'Església d'Urgell⁵. Aquesta data marca l'inici d'una nova etapa en la història d'Andorra, la de la senyoria eclesiàstica, que es considera finalitzada el 9 de febrer de 1242. En aquesta data, Roger IV de Foix va jurar fidelitat i homenatge al bisbe Ponç de Vilamur pels feus que tenia sota l'Església d'Urgell, posant fi a la preeminència de l'Església sobre les Valls⁶.

Al llarg dels segles X i XI, els vescomtes de Castellbò van ampliar i consolidar el seu domini territorial, convertint tota la vall de Castellbò en el seu feu familiar. La seva influència en els esdeveniments del comtat d'Urgell va anar creixent i va provocar inevitablement conflictes amb l'Església d'Urgell, que defensava amb zel els seus drets i possessions, especialment a les Valls d'Andorra. Després de la mort d'Arnau de Caboet, els Castellbò van ser acusats d'incitar els andorrans a no pagar els tributs a la Mitra. Tot i això, no es va poder evitar que els Castellbò accedissin al cosenyoriu d'Andorra. La fusió de les cases de Caboet i Castellbò es va formalitzar el 1185 amb el matrimoni d'Arnau de Caboet i Arnau de Castellbò, que va fer dels Castellbò una de les famílies més riques i influents del comtat d'Urgell i va consolidar el seu control sobre Andorra⁷. Això va trencar l'equilibri de poder entre la diòcesi i la casa de Castellbò.

L'any següent, Arnau de Castellbò va ser investit vassall del bisbe d'Urgell i va rebre en feu les valls de Cabó, de Sant Joan i d'Andorra. A més, Arnau de Castellbò va signar un acord amb Alfons I el 1188, en què es comprometia a prestar-li serveis militars, cosa que va enfortir encara més la seva posició i va generar nous conflictes amb l'Església

---

3 Baraut Obiols, C. "L'origen i evolució de la senyoria d'Andorra (segles IX-XIII)", a: *Pariatges d'Andorra, 1278-1288*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1988, p. 13-25.

4 Guillamet Anton, J. *Aproximació a la història social, econòmica i política d'Andorra: segles IX-XIII*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1991, p. 52-55.

---

5 Baraut Obiols, C.. "Els orígens de la senyoria episcopal d'Andorra", a *Estudis d'Història Medieval*, Institut d'Estudis Catalans, 1972, p. 25.

6 Guillamet Anton, J. *Aproximació a la història...*, op. cit., p. 73.

7 Guillamet J. *Aproximació a la història...*, op. cit., p. 74-78.

i els comtes d'Urgell. Malgrat diversos acords amb la casa comtal i el bisbe, les hostilitats van continuar i el 1199 es van intensificar amb la devastació de la Cerdanya, l'Urgell i el saqueig de la Seu i la seva catedral.

Les relacions entre Arnau de Castellbò i els habitants d'Andorra van començar a definir-se a partir d'aquest moment, i els vincles amb el bisbat d'Urgell es van suavitzar, cosa que va facilitar que el 1201 Arnau de Castellbò jurés fidelitat al bisbe Bernat de Vilamur. Aquest jurament establia que el comte tindria en feu, per part del bisbe, les valls de Cabó, Sant Joan i Andorra, tal com ja li havia concedit el bisbe Arnau de Preixens. Així, els andorrans van reconèixer els drets que el comte de Castellbò tenia sobre Andorra⁸.

La influència de la casa de Foix en els afers de l'Alt Urgell, que havia començat a finals del segle XII, es va consolidar amb la unió de la casa vescomtal de Castellbò per mitjà del matrimoni d'Ermessenda, filla d'Arnau de Castellbò, amb Roger Bernat, fill de Ramon Roger, comte de Foix, celebrat l'any 1208. Aquest enllaç marcava l'inici d'una nova etapa, que es va consolidar amb la mort d'Arnau de Castellbò el 1226, moment en què la senyoria d'Andorra va passar a mans dels Foix⁹. Roger Bernat II, comte de Foix i vescomte de Castellbò, va seguir la política del seu sogre d'intervenció en els assumptes de l'Alt Urgell i de conflicte amb la Mitra, malgrat haver jurat fidelitat als bisbes Pere de Puigverd i Ponç de Vilamur i haver reconegut la seva sobirania i la de l'Església d'Urgell.

Les relacions dels comtes de Foix amb l'Església d'Urgell van estar marcades per la violència i els enfrontaments fins a la signatura del primer pariatge el 8 de setembre de 1278, si bé no seria una pau definitiva fins al 1288,

amb la signatura del segon pariatge¹⁰. S'establí el compartiment entre el bisbe i el comte de les prestacions pecuniàries dels andorrans. Es determinà també el compartiment dels drets de justícia, que exercirien els veguers i batlles respectius. Finalment, el primer pariatge acordava que els andorrans restarien obligats a la prestació del servei d'host i cavalcada, sempre que no l'utilitzés un senyor contra l'altre. En definitiva, aquest pariatge, que seria completat amb el del 1288, significà el punt de partida institucional d'Andorra i la seva vigència ha arribat fins a l'actualitat, amb les petites i lògiques correccions que el pas del temps exigia.

La història d'Andorra durant els darrers segles de l'edat mitjana es caracteritza per les diferents interpretacions que els andorrans i els seus senyors feien dels acords establerts en els pariatges del 1278 i el 1288, així com per la tendència dels comtes de Foix a expandir les seves atribucions, amb l'objectiu de reduir la distància respecte a la posició superior del bisbe d'Urgell. D'aquesta manera, la idea de cosenyoriu entre ambdós autoritats es va anar consolidant progressivament durant els últims segles medievals, diluint la relació feudal original de subordinació o vassallatge del comte de Foix respecte a l'Església d'Urgell¹¹.

Tot i la resistència de la Mitra d'Urgell a les aspiracions de la Casa de Foix de compartir el control sobre les Valls d'Andorra, manifestada a través d'actuacions per preservar la seva preeminència establerta pels pariatges, Andorra va evolucionar políticament cap a una situació de condomini a finals de l'època medieval.

8 Guillamet, J. Aproximació a la història..., op. cit., p. 79-80.

9 Guillamet, J. Aproximació a la història..., op. cit., p. 82-83.

10 Baiges Jardí, I. "Estudi del contingut del Llibre de la terra d'Andorra", a: El llibre de la terra. Un llibre de privilegis. Andorra la vella: Arxiu Nacional d'Andorra, p. 30-31.

11 Font Rius, J. M. "Els orígens del co-senyoriu andorrà", a: Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval. Barcelona: Edicions Universitat Barcelona, 1985, p. 755.

3. Els privilegis andorrans, pilar d'autonomia

Els privilegis andorrans constitueixen un dels aspectes més destacats de la història jurídica i política del Principat d'Andorra. Des de l'època medieval, aquests privilegis van ser atorgats amb la finalitat de protegir i assegurar la llibertat i l'autonomia dels habitants de les valls andorranes enfront de les obligacions feudals i les ingerències externes. Aquest conjunt de drets i concessions va esdevenir un element fonamental per preservar la identitat d'Andorra i garantir-ne l'autogovern.

En el context de l'edat mitjana, Europa estava marcada per un sistema feudal en què les comunitats rurals sovint es trobaven sotmeses a la jurisdicció i autoritat d'un senyor feudal, amb l'obligació de prestar serveis militars o pagar tributs. No obstant això, els andorrans van aconseguir una situació excepcional. Els privilegis es van concebre com a garanties per preservar la seva independència i evitar les càrregues imposades per les autoritats externes.

Aquests privilegis es van començar a consolidar amb la Carta de pariatges del 1278, que establia una sobirania compartida entre el bisbe d'Urgell i el comte de Foix. Aquesta cosobirania feia d'Andorra un territori singular, ja que quedava fora de les estructures feudals convencionals. A través d'aquest acord, els habitants de les valls andorranes gaudien d'una sèrie de drets que els permetien viure amb una autonomia considerable respecte als seus senyors feudals.

Els privilegis van tenir un paper fonamental en la definició de la identitat andorrana al llarg dels segles. Van establir un marc jurídic que protegiria la població d'abusos externs, i van assegurar al mateix temps un espai per a la creació d'una societat autogovernada. La cultura política d'Andorra es va basar en la preservació d'aquests

drets, que es van mantenir vigents malgrat les pressions i els canvis que van tenir lloc a Europa al llarg dels segles.

Aquest règim de privilegis no només va marcar l'època medieval, sinó que també va perdurar en èpoques posteriors. Fins i tot quan altres regions europees es van veure sotmeses a centralitzacions estatals o a la imposició de monarquies absolutes, Andorra va aconseguir conservar el seu règim d'autonomia, gràcies en part a la continuïtat d'aquests privilegis.

Presentem a continuació el conjunt de privilegis d'Andorra. La cronologia que abasta el conjunt dels privilegis és molt àmplia; s'estén des del final del segle XI, amb el privilegi més antic, datat en l'any 1083, fins al segle XV; el document més tardà és del 1497. Recollim els que tracten de manera directa els habitants i les terres d'Andorra, de manera diferencial d'altres reculls de textos de naturalesa jurídica andorrans com pogué ser *El llibre de la terra*¹².

4. Llistat dels privilegis

1083, 23 de juny
Ermengol IV, comte d'Urgell, dona a l'església urgellesa el dret sobre els mercats de la vall d'Andorra.

A. Original, en pergamí. Arxiu Capitular d'Urgell
B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. I, f. 170, doc. 504

1133, 27 de gener. La Seu d'Urgell
Ermengol VI, comte d'Urgell, dona a l'Església urgellesa els drets que percebia i els béns que

---

¹² L'edició i publicació d'El llibre de la terra. Un llibre de privilegis (1997), en el qual intervenen Pere Canturri, Susanna Vela, Ignasi Baiges, Josep M. Font i Jordi Guillamet, representa un recurs utilíssim per conèixer el conjunt de privilegis i concòrdies de les Valls, entre altres tipologies textuals, però també dona al lector un ampli context sobre els diversos aspectes que envolten el volum.

posseïa a la Vall d'Andorra i a Arcavell.

A. Original perdut

B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. I, f. 168, doc. 493

1162, 7 de març

Concòrdia del bisbe Bernat Sans i els canonges d'Urgell amb els homes de la Vall d'Andorra.

A. Original perdut

B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. I, f. 244 v., doc. 844

1176, 8 de gener

El bisbe Arnau de Preixens i els canonges de la Seu d'Urgell signen amb els homes d'Andorra una concòrdia sobre les prestacions que aquests últims els havien de fer, les quals comprenien els delmes i les primícies dels fruits i els productes de la terra i les oblacions senyorials, anualment i en els dies assenyalats i quan el bisbe anés a visitar les Valls. Prometen també ajuda militar quan siguin requerits, i sotmetre les seves diferències al tribunal episcopal i acceptar-ne el veredicté.

A. Original perdut

B. Còpia en l'Arxiu de la Corona d'Aragó, perg. 191 d'Anfós I

C. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. I, f. 246, doc. 848

1199, 31 de desembre

Els homes de la Vall d'Andorra juren a Bernat de Vilamur, bisbe d'Urgell, el compliment de certes obligacions de l'ordre judicial i militar, la fidelitat i la prestació de tots els altres drets.

A. Diploma perdut, ressenyat en el Memorial dels danys donats per lo comte de Foix a l'església d'Urgell, conservat a l'Arxiu Capitular d'Urgell

1201, 11 d'agost

Arnau de Castellbò fa consignar per escrit els drets que els homes de la Vall d'Andorra tenien amb el senyor de Caboet i els serveis que devien prestar-li, jurant mantenir-ho.

A. Original perdut

B. Còpia en el Llibre de la terra d'Andorra, f. 112, Arxiu Nacional d'Andorra

1206, 12 de novembre

Conveni del bisbe Pere de Puigvert i de l'Església d'Urgell amb Ermessenda de Castellbò i amb el seu pare, Arnau, sobre la percepció del dret de les fermances a la Vall d'Andorra.

A. Original perdut

B. Còpia en el vol. 161 de la Collection Doat, f. 285, a la Biblioteca Nacional de França

1213, 12 de juny

El rei Pere I declara que els homes de la Vall d'Andorra i els de la Seu d'Urgell han estat sempre exempts dels tributs de bovatge i monedatge i de qualsevol altra exacció comtal o reial i n'enfrancheix per endavant tots els altres homes de l'Església d'Urgell.

A. Original perdut

B. Còpia en pergamí, feta el 12 de gener de 1312. Conservat a l'Arxiu Nacional d'Andorra

C. Transcripció en un document del rei Alfons III, de 29 de juny de 1328. Conservat en el registre 476, f. 128 v., a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

1266, 18 de gener. La Seu d'Urgell

Abril, bisbe d'Urgell, concedeix als homes de la Vall d'Andorra que pel mesuratge d'oli a la Seu d'Urgell hagin de pagar al mesurador o saig un òbol el comprador i un altre el venedor.

A. Original. Pergamí, amb senyal d'haver portat segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

B. Còpia en el Llibre de transumptos y notas dels privilegis, franqueras, immunitats, exemptions y altres actes de la universitat de la vall d'Andorra, f. 55 v., Arxiu Nacional d'Andorra

1275, 4 de maig

Els homes d'Andorra reconeixen la potestat de Roger Bernat III, comte de Foix i vescomte de Castellbò, sobre els drets de justícia civil i criminal, el mer i mixt imperi i la plena jurisdicció sobre la

totalitat dels homes de la Vall d'Andorra, tals com el comte exerceix vers els seus súbdits del vescomtat de Castellbò, segons pràctica i usatge.

A. Original perdut

B. Còpia a l'Arxiu Nacional d'Andorra, Còdex Miscel·lani, manuscrit núm. 1, f. 8r

1275, 6 de maig

Els homes de la Vall d'Andorra fan donació al comte Roger Bernat III de Foix de tots els drets de justícia en la dita vall. Ell, a canvi, els eximeix de la cugucia.

A. Original en pergamí, als Arxius Nacionals de París, J. 879, núm. 73

B. Còpia en el Llibre de la terra d'Andorra, f. 20, a l'Arxiu Nacional d'Andorra

C. Còpia en el vol. 60 de la Collection Decamps, f. 344, de la Biblioteca Nacional de França

1278, 8 de setembre. Lleida

Pariatge de la Vall d'Andorra establert per sentència arbitral entre Pere, bisbe d'Urgell, i Roger Bernat III, comte de Foix.

A. Original en pergamí, a l'Arxiu Nacional d'Andorra

B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. II, f. 42 v.

1282, 7 d'octubre. Montefiascone (Itàlia)

El papa Martí IV, a petició del bisbe d'Urgell, confirma el pariatge convingut entre aquest i el comte de Foix.

A. Original. Pergamí que conserva pendent la butlla de plom. Arxius Nacionals de França, J. 879, núm. 78

B. Còpia en el volum factici que conté les Còpies dels encartaments e dels pariatges de tota la terra d'Andorra, f. 49 v., Arxiu Nacional d'Andorra

1288, 6 de desembre

Sentència arbitral sobre diverses qüestions sorgides entre el bisbe d'Urgell, Pere d'Urg, i el comte Roger Bernat III de Foix, referents,

principalment, a la Vall d'Andorra i, en part, relacionades amb algunes clàusules de l'anterior pariatge.

A. Original, en pergamí. Arxiu Capitular d'Urgell

B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. II, f. 114, doc. 96

C. Còpia en el volum 162 de la Collection Doat, f. 55, a la Biblioteca Nacional de França

1289, 30 de setembre. Castellbò

Bernat de Portella, ardiaca de Cerc, i Joan Domènec, titular de la capellania de Sant Ot d'Urgell, en nom del bisbe d'Urgell, presenten a Roger Bernat III, comte de Foix i vescomte de Castellbò, la butlla del papa Martí IV en què es confirma el pariatge del 1278.

A. Original perdut

B. Còpia en el Cartulari de la Catedral d'Urgell, vol. II, doc. núm. 94, f. 111

1303, 15 d'octubre. Lleida

El rei Jaume II, a petició del bisbe d'Urgell, atorga la seva protecció als homes de la Vall d'Andorra.

A. Original perdut

B. Còpia, feta a partir de l'expedició de l'original en el registre 201, f. 52, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

1305, 22 de març. Castellbò

Gastó I, comte de Foix i vescomte de Bearn i de Castellbò, atorga en favor dels homes d'Andorra un privilegi que conté diverses concessions.

A. Original perdut

B. Còpia autèntica, feta el 6 de maig de 1338 a Andorra. Pergamí existent a l'Arxiu Nacional d'Andorra

C. Còpia en pergamí a l'Arxiu dels Baixos-Pirineus, a Pau, E. 459

D. Còpia feta el 1666, en el volum 178 de la Collection Doat, f. 1, a la Biblioteca Nacional de França

1314, 1 d'octubre

Ramon Treball, bisbe d'Urgell, i Pere Arnau de Castell-Verdú, veguer d'Andorra, estableixen

algunes ordinacions en matèria judicial.

A. Original perdut

B. Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 26 v., a l'Arxiu Nacional d'Andorra

1328, 6 de novembre. Castellbisbal de Llobregat
El rei Alfons III, a prec del comte de Foix, atorga la seva protecció als homes de la Vall d'Andorra.

A. Original perdut

B. Còpia, feta en expedició de l'original, en el registre 477, f. 28, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó

1332, 1 de juliol

Pere Arnau de Castellverdú, veguer de la Vall d'Andorra pel comte de Foix, concedeix als andorrans facultat de defensar llurs muntanyes i emprius contra qualsevol persona que gosi causar-los algun perjudici.

A. Original perdut

B. Còpia en el Llibre de la terra d'Andorra, f. 89. Arxiu Nacional d'Andorra

C. Còpia en pergamí, feta el 17 de setembre de 1513 a Andorra

D. Transcripció inserta dins un document de 1364 copiat en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 224 v., Arxiu Nacional d'Andorra

1334, 1 de juny

L'infant Pere, comte de Ribagorça i d'Empúries, confirma a les Valls d'Andorra els privilegis i franqueses que els havien estat concedides pels comtes de Foix.

A. Original en pergamí. Arxiu Nacional d'Andorra, núm. 4, lletra D

B. Còpia en el Llibre de transumptos y notas dels privilegis y franqueses de la vall d'Andorra, f. 11 v., Arxiu Nacional d'Andorra

1334, 26 de juliol. Arcavell

Arnau de Lordat, bisbe d'Urgell, d'acord amb els homes de la Vall d'Andorra, estableix certes

ordinacions sobre la col·lecta del delme de la llana i dels anyells en la dita vall.

A. Original. Pergamí que havia tingut segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra
1356, 23 de juny. Queragut

Gastó III, comte de Foix, vescomte de Bearn, de Marsan i de Gavardà, aprova i confirma les ordinacions acordades pels veguers de la Vall d'Andorra sobre taxació de salaris de les escriptures dels notaris.

A. Original en pergamí. Arxiu Nacional d'Andorra.

B. Còpia en pergamí, feta a Queragut en el mes de juny de 1356, a l'Arxiu Nacional d'Andorra

C. Còpia en pergamí, feta a la Seu d'Urgell el 14 de maig de 1357. Arxiu Nacional d'Andorra

D. Còpia en pergamí, feta a la Seu d'Urgell el 28 de maig de 1376. Arxiu Nacional d'Andorra

E. Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 190, Arxiu Nacional d'Andorra

1356, 27 de juny. Perpinyà

El bisbe d'Urgell, Hug des Bach, aprova i confirma les ordinacions sobre taxació del salaris de les escriptures dels notaris de la vall d'Andorra.

A. Original. Pergamí que conserva un fragment del segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

B. Còpia en el Llibre de transumptos y notas dels privilegis, franquesas, immunitats, exemptions y altres actes de la universitat de la vall d'Andorra, fol. 55. Arxiu Nacional d'Andorra

1402, 13 de febrer. Guissona

El bisbe d'Urgell, Galcerà de Vilanova, atenent la suplicació dels homes de la Vall d'Andorra, els confirma tots llurs privilegis, costums, franqueses i llibertats.

A. Original. Pergamí, que porta segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

1402, 13 de febrer. Guissona

El bisbe d'Urgell, Galcerà de Vilanova, atenent la suplicació dels homes de la Vall d'Andorra, els

confirma el privilegi de tenir una fira anual i un mercat setmanal.

A.Original. Pergamí, que porta segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

1403, 7 de març. Puigcerdà

Dalmau de Biert, procurador reial i feudal dels comtats de Rosselló i Cerdanya, declara que els homes de la Vall d'Andorra, per trobar-se aquesta Vall situada dins els límits de la terra del senyor rei d'Aragó, no estan obligats a pagar drets de maestrats de ports.

A.Original perdut

B.Còpia en pergamí del 12 d'octubre de 1406, Arxiu Nacional d'Andorra, perg. 46

1419, 11 de febrer. La Seu d'Urgell

El bisbe d'Urgell, Francesc de Tovià, atenent la suplicació dels prohoms de la Vall d'Andorra, concedeix als seus habitants la facultat d'elegir anualment certes persones per curar dels afers de la vall, defensant sos drets i privilegis. Així mateix, els atorga que les persones subjectades a informacions o processos quan resultin innocents no hagin de pagar res de les corresponents actuacions.

A.Original perdut

B.Còpia en el Llibre de transumptos y notas dels privilegis, franquetas, immunitats, exemptions y altres actes de la universitat de la vall d'Andorra, f. 56, doc. 24, Arxiu Nacional d'Andorra

1419, 17 de desembre. Andorra la Vella

Ramon de Capdevila, lloctinent del veguer de la Vall d'Andorra pel comte de Foix, confirma, en nom d'aquest últim, als homes de la Vall d'Andorra el privilegi que ja els havia atorgat el bisbe d'Urgell d'elegir anualment certes persones per curar dels afers i drets de la vall.

A.Original. Pergamí amb segell. Arxiu Nacional d'Andorra

1433, 13 d'agost. La Seu d'Urgell

Francesc de Tovià, bisbe d'Urgell, i Joan I, comte de Foix i de Bigorra i vescomte de Castellbò, atorguen als andorrans un privilegi sobre diversos capítols que aquests últims els havien presentat.

A.Arxiu Nacional d'Andorra, perg. núm. 51

B.Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 11v, Arxiu Nacional d'Andorra

1433, 19 de setembre. La Seu d'Urgell

El bisbe d'Urgell, Francesc de Tovià, i el comte Joan I de Foix atorguen als andorrans un privilegi sobre diversos capítols que aquests els havien presentat.

A.Original. Pergamí, amb els segells dels dos atorgants. Arxiu Nacional d'Andorra

B.Còpia en el registre 12, anys 1433-1435, de la Cúria Episcopal d'Urgell

C.Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 11 v.

D.Còpia en el manuscrit 16657 del fons francès, f. 687, de la Biblioteca Nacional de París

E.Còpia en el volum 52 de la Collection Dupuy, f. 18, de la Biblioteca Nacional de França

1440, 5 de febrer. Cementiri de l'església de Sant Esteve d'Andorra

Joan Sullà, batlle de la Seu d'Urgell i veguer de les Valls d'Andorra pel bisbe d'Urgell, i Bernat de l'Areny, lloctinent de Guillem Arnau de Milglòs, veguer de les dites Valls pel comte de Foix, després d'haver examinat un document que els havien presentat els representants dels homes de les Valls, en el qual el bisbe Arnau Roger de Pallars manava a Bernat de l'Areny i als altres oficials de les Valls que revoquessin el manament que prohibia als andorrans pescar en les aigües de les Valls, accepten complir el contingut del document i, per tant, permeten als andorrans pescar en les aigües de les Valls.

A.Original perdut

B.Còpia en el Llibre de la terra d'Andorra, f. 489,

Arxiu Nacional d'Andorra

1448, 13 d'abril. Maseres

Gastó IV, comte de Foix i de Bigorra, senyor de Bearn, vescomte de Castellbò, de Narbona, de Marsan, de Gabardà i de Lautrec, concedeix llicència als andorrans per a la celebració d'una fira a Andorra la Vella anualment el dilluns i el dimarts després de Pasqua.

A. Original en pergami. Arxiu Nacional d'Andorra

1448, 2 de maig. Sanahuja

El bisbe d'Urgell, Arnau Roger de Pallars, concedeix llicència als andorrans per a la celebració anual d'una fira a Andorra la Vella el dilluns i dimarts després de Pasqua.

A. Original en pergami que porta segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

1468, 17 de juny. Pamplona

Gastó IV, príncep de Navarra, comte de Foix, senyor de Bearn, comte de Bigorra, vescomte de Castellbò, de Narbona, de Marsan, de Gabardà i de Lautrec, accedint a la suplicació dels homes de la Vall d'Andorra, els declara exempts de pagar lleuda en el comtat de Foix.

A. Original perdut

B. Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia concessa per dominos comites Fuxi, f. 67, Arxiu Nacional d'Andorra

1470, 8 de juny. Foix

Gastó IV, príncep de Navarra, comte de Foix, senyor de Bearn, comte de Bigorra, vescomte de Castellbò, de Narbona, de Marsan, de Gabardà i de Lautrec, concedeix als homes de la vall d'Andorra, atesos l'esterilitat el i difícil proveïment d'aquesta, que puguin passar pel port de Fontargenta les vitualles i coses necessàries, sense pagar drets.

A. Original perdut

B. Còpia en el Liber in quo sunt inserta privilegia conc essa per dominos comites Fuxi, f. 45, Arxiu Nacional d'Andorra

1482, 19 de gener. La Seu d'Urgell

Pere de Cardona, bisbe electe d'Urgell, a suplicació dels homes de la Vall d'Andorra, confirma el privilegi que el 1432 els havia sigut atorgat pel bisbe d'Urgell i el comte de Foix, ratificant-ne explícitament el capítol V.

A. Original. Pergami que havia portat segell pendent. Arxiu Nacional d'Andorra

B. Còpia en el Llibre transumptos de privilegis, f. 53, doc. 22, Arxiu Nacional d'Andorra

1497, 16 d'octubre. La Seu d'Urgell

Capítols concordats entre els representants del bisbe i del capítol d'Urgell i els dels homes de la Vall d'Andorra, sobre el pes i el valor dels formatges que aquests últims donaven al bisbe i al capítol per raó dels delmes i altres rèdits.

A. Original perdut

B. Còpia en pergami, a l'Arxiu Capitular d'Urgell

Bibliografia

Baraut Obiols, C. “Els orígens de la senyoria episcopal d’Andorra”, a: *Estudis d’Història Medieval*. Barcelona: Institut d’Estudis Catalans, 1972.

Baraut Obiols, C. “L’origen i evolució de la senyoria d’Andorra (segles IX-XIII)”, a: *Pariatges d’Andorra, 1278-1288*. Andorra la Vella: Govern d’Andorra, 1988.

Font Rius, J. M. “Els orígens del co-senyoriu andorrà”, a: *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1985.

Guillamet Anton, J. *Aproximació a la història social, econòmica i política d’Andorra: segles IX-XII*. Andorra la Vella: Govern d’Andorra, 1991.

Valls Taberner, F. *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques. Vall d’Andorra*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1920.

Vela Palomares, S. (coord.). *El Llibre de la terra. Un llibre de privilegis*. Andorra la Vella: Arxiu Històric Nacional. :Govern d’Andorra, 1997.

